

Reservaatbeheer met zoogkoeien kost geld

Jan Corporaal en Monique van Os

Reservaatbeheer met vleesvee van particulieren is voor terreinbeheerders duurder dan verwacht. Bij de huidige vleesprijzen zijn de opbrengsten van de vleesveehouderij laag en kan een zoogkoeienhouder geen pacht betalen, maar moet hij een vergoeding krijgen om met het begrazen van natuurterreinen een inkomen te halen. Voor terreinbeheerders is het desondanks voordeliger om het begrazen uit te besteden dan in eigen beheer uit te voeren.

In de komende jaren zal de oppervlakte aan natuurterreinen in Nederland fors groeien. Een groot deel van deze oppervlakte bestaat uit open of half open vegetaties die door maaibeheer of begrazing open gehouden moeten worden.

Terreinbeheerders hebben daarbij een voorkeur voor begrazing omdat dit een grotere variatie in structuur, vegetatie en fauna oplevert. Begrazing kan met grote grazers zoals herten, Schotse hooglanders, Heckrunderen of met vleesvee of melkvee dat ook een productiedoelstelling heeft.

De terreinbeheerder kan het beheer zelf uitvoeren of het uitbesteden aan veehouders. Zeker bij grote oppervlaktes zal hierbij niet alleen een ecologische, maar ook een economische afweging worden gemaakt. Het Praktijkonderzoek is in 1999 gestart met een onderzoek naar de mogelijkheden van reservaatbeheer met vleesvee door particuliere veehouders (zie PO 99-3). Op basis van een enquête onder zoogkoeienhouders en literatuuronderzoek is een rekenmodel ontwikkeld waarmee de economische aspecten van reservaatbeheer met vee kunnen worden berekend.

Uitgangspunt natuurdoel en inkomen

Natuurterreinen variëren van duinlandschap tot bloemrijk grasland en van half open bos tot weidevogelgrasland. Uit beheers- en gebruiksoogpunt kunnen deze terreinen in drie groepen worden ingedeeld. De eerste groep bestaat uit terreinen met een opbrengst van 2 en 4 ton droge stof, die gedurende het hele jaar extensief kunnen worden begraaasd. De tweede groep bestaat uit terreinen met een opbrengst van 5 tot 8 ton droge stof, die van mei tot november kunnen worden beweid en gemaaid. De derde groep bestaat uit terreinen met een opbrengst van 4 tot 6 ton droge stof die vanwege de weidevogels in het voorjaar met rust moeten worden gelaten, in de zomer worden gemaaid en vervolgens worden nageweid. Daarnaast zijn er terreinen voor opvang van winter-

gasten zoals smienten, ganzen en zwanen die in de nazomer en het najaar niet beweid of gemaaid mogen worden.

Op het eerste gezicht lijken de belangen van de natuurbeheerder tegenstrijdig met die van de zoogkoeienhouder. De natuurbeheerder streeft naar een maximale realisatie van natuurdoelen tegen lage kosten; de zoogkoeienhouder naar een zo hoog mogelijke opbrengst uit vlees om een goed inkomen te halen. Als een zoogkoeienhouder voldoende inkomen uit natuurbeheer kan halen, wordt vleesproductie van ondergeschikt belang. Bij ons rekenmodel gaan we uit van de mogelijkheden en beperkingen van een terrein en van een redelijke vergoeding voor arbeid en overige kosten. De pacht prijs of de beheersvergoeding zijn hiervan een resultante.

Gevolgen bedrijfsopzet voor beheerskosten

De rentabiliteit van de vleesveehouderij is sterk afhankelijk van de vleesprijzen en premies. Een vleesveebedrijf kan zich beperken tot het houden van zoogkoeien of ook alle gespeende kalveren aanhouden en afmesten. Het afmesten van stierkalveren gebeurt meestal op stal en met een rantsoen van snijmaïs en/of bijproducten. De tijd die wordt besteed aan het afmesten kan niet worden besteed aan het houden van zoog-

Zoogkoeien als terreinbeheerders.

Tabel 1 Resultaten voorbeeldberekeningen van reservaatbeheer met zoogkoeien

Variant	1	2	3	4	5
	Goedkoop gebouw op afstand	Goedkoop gebouw in reservaat	Nieuw gebouw in reservaat	3 met eigen mechanisatie	3 met zelf afmesten stieren
Uitgangspunten					
Afstand	10 km	100 m	100m	100 m	100 m
Afmesten stieren	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Investering gebouwen per koe incl. jongvee	1000	1000	5000	5000	5000
Mest uitrijden en maaien	LW	LW	LW	EM	LW
Resultaten					
Aantal zoogkoeien	104	118	118	110	92
Oppervlakte (ha)	130	148	148	138	114
Beheerskosten/ha	1100	800	1090	1070	1350
Beheerskosten (fl)/ha	400	90	380	370	280

koeien. Hierdoor kan in dezelfde tijd een kleinere oppervlakte worden beheerd en zijn de kosten per ha meestal hoger. De huisvestingskosten drukken zwaar op de uiteindelijke kostprijs per ha. Veel zoogkoeienhouders huisvesten hun vee in afgeschreven gebouwen, dichtbij of op afstand van het terrein, maar er worden ook nieuwe stallen gebouwd.

De toegepaste berekeningswijze geeft een andere kijk op bedrijfsintensiteit. Doordat de kosten voor grond geen uitgangspunt zijn maar een resultaat, levert extensivering vaak verlaging van de kosten per ha op. Wanneer met hetzelfde aantal dieren een grotere oppervlakte kan worden beheerd, dalen de kosten per ha. Wanneer de opbrengsten de kosten overtreffen, bijvoorbeeld bij hoge vleesprijzen, is het interessant om binnen de beheersdoelstelling te streven naar zoveel mogelijk dieren per ha.

Het uitrijden van ruige mest is een hoge kostenpost. Door de mest te verkopen aan biologische bedrijven kunnen de beheerskosten wel met f 200 per ha dalen. Doordat de gewasproductie daalt, kan een grotere oppervlakte worden beheerd met hetzelfde aantal dieren. Dit drukt de beheerskosten per ha. Voor weidevogelbeheer is het gewenst om te bemesten met stromest om het bodemleven op peil te houden. Daarnaast blijft het eiwitgehalte in het gewas door de bemesting beter op peil te houden. De mogelijkheden worden door het terrein bepaald.

Rekenvoorbeelden

In tabel 1 staan de resultaten van een aantal voorbeeldberekeningen. Uitgangspunt is een reservaat waar per jaar 8 ton

droge stof groeit. Dit is voldoende voor 0,8 zoogkoe van 700 kg met bijbehorend jongvee en 100 % maaien voor voederwinning. De zoogkoeien kunnen weiden van 1 mei tot 1 november. Daartussen worden ze opgestald en gevoerd met het gewonnen voer uit het reservaat. Tekort aan ruwvoer wordt aangekocht. De veehouder levert op jaarbasis 2500 uur en heeft een inkomen van f 75000. In dit rekenvoorbeeld wordt f 400 per ha aan zoogkoeienpremies ontvangen. Voor een zoogkoeienhouder die geen premierechten heeft, worden de beheerskosten nog f 400 per ha hoger.

In alle berekende situaties moet de zoogkoeienhouder een vergoeding ontvangen voor het begrazen van het natuurterrein om het gewenste inkomen te krijgen. De vleesprijzen hebben een grote invloed op de hoogte van de vergoeding. Een kostendekkend beheer is alleen mogelijk als de vleesprijzen ruim boven de f 10 per kg liggen. Wanneer het reservaat op afstand van het woonhuis en bedrijfsgebouwen ligt, kost het heen en weer rijden veel tijd. Uit de vergelijking 1-2 blijkt dat daardoor in dezelfde tijd 14 koeien minder kunnen worden gehouden en 18 ha minder beheerd kan worden. Hierdoor stijgen de kosten met ongeveer f 300,- per ha. Wanneer een nieuwe stal in het reservaat gebouwd wordt (vergelijking 1-3) nemen de gebouwenkosten toe en komt men op vrijwel dezelfde kosten als in situatie 1. Het met eigen machines uitrijden van stalmest en zelf maaien (variant 4-3) resulteert in minder koeien en hectares, maar ook in iets lagere kosten. Het zelf afmesten van de stierkalveren betekent ook minder hectares met zoogkoeien. Bij lage vleesprijzen (f 6,- per kg geslacht gewicht voor uitstootkoeien en f 7,20 voor gemeste

stieren) is het voordeliger om de stierkalveren als broutard te verkopen dan ze zelf af te mesten. Bij vleesprijzen van respectievelijk f 10,- voor zoogkoeien en f 12,- voor stieren is zelf afmesten wel voordeliger.

In het bovenstaande is gerekend met 2500 arbeidsuren en een inkomen van f 75000, -. Wanneer een terreinbeheerder eigen personeel inzet, werkt een medewerker volgens de bosbouw-CAO 1786 uren en bedragen de loonkosten eveneens ongeveer f 75000, -. Daarbij is geen rekening gehouden met eventuele overheadkosten. Om dezelfde hoeveelheid arbeid te leveren moeten 1,4 medewerkers worden ingezet. Dat maakt het beheer enkele honderden guldens per ha duurder.

Jaarrondbegrazing met vleesvee

Jaarrondbegrazing met vleesvee wordt slechts beperkt toegepast. Dit is alleen mogelijk in droge terreinen en bij een lage veebezetting. Uit oogpunt van gewasbenutting is jaarrondbegrazing inefficiënt. In het groeiseizoen moet een grote voorraad worden opgebouwd. Deze sterft voor een groot deel af en de voederwaarde van het resterende deel is laag. De dieren teren in de winterperiode sterk in op hun gewicht. Dit kan met bijvoeding worden beperkt. Schotse hooglanders, Heckrunderen, Galloways en Herefords zijn waarschijnlijk beter berekend op wisselend voeraanbod dan Limousins, Charolais en Blondes. Met de huidige rekenmodellen kunnen gevolgen van gewichtsafname in de winter en mogelijk compensatiegroei in de zomer nog niet worden

berekend. Voordeel van jaarrondbegrazing is dat er geen kosten zijn voor huisvesting, mest uitrijden en voederwinning. Ondanks een gewichtsafname van het vee in de winter (totaal lagere opbrengst uit vlees) zullen de beheerskosten per ha lager zijn dan bij een systeem met zomerbegrazing en opstallen. Veehouders zullen er gevoelsmatig moeite mee hebben dat hun dieren in de winter sterk in conditie achteruitgaan. Het is zowel voor de terreinbeheerder als voor de veehouder niet altijd duidelijk in hoeverre er kan worden bijgevoerd zonder dat de beheersdoelstelling in gevaar komt. De mogelijkheden van jaarrondbegrazing met zoogkoeien zouden nader moeten worden onderzocht.

Verder onderzoek

Bij het maken van de rekenmodellen blijkt dat er onvoldoende kennis is om alle factoren die meespelen goed te kunnen inschatten. Daarom worden aanvullend gegevens verzameld bij vleesveehouders en worden de modellen gevalideerd aan bestaande praktijksituaties. Gespecialiseerde zoogkoeienbedrijven zijn met name interessant voor het beheer van grote aaneengesloten oppervlakten. Voor het beheer van kleinere terreinen komen ook jongvee, droge koeien of zelfs melkvee van melkveehouders in aanmerking. Daarnaast is vleesvee als tweede tak een mogelijkheid. In de praktijk worden deze beheersvormen regelmatig toegepast. Er is echter meer inzicht nodig in de mogelijkheden, beperkingen, kosten en natuurre resultaten.

In droge terreinen kan aan jaarrondbegrazing gedacht worden.